

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. VIII. De Liturgiis Apostolorum. Exploditur à Lindano edita sub nomine Petri. Dubiae fidei eas esse, quae Matthaeo & Marco tribuuntur. Astruitur Liturgia Jacobi. Cujus aevi censeuntur ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

erat, mansitque multo tempore integrum absque ulla mutatione. Quae fuerit utriusque differentia incertum est, nisi quod ex ipso Radulfo & ex aliis Officiorum expositoribus liquet, discrimen potius in Horis canonicis, quam in Missa fuisse: idque libri Missarum M. SS. evincunt, qui cum libro Sacramentorum, & Antiphonario S. Gregorii in forma & serie Missae uniformiter conveniunt. Docet autem Radulfus in praecitato libro proposit. 22. opera Fratrum Minorum utrumque officium Curiae & Ecclesiae in unum coaluisse, ita ut prolixiori & proprio abrogato, omnes postea Ecclesiae officio Curiae usae sint. Quomodo vero id acciderit, ipse enarrat his verbis: *Hodie omnium credulitas & opinio divulgatur, quod ulla Ecclesiae servent Ordinem S. Romanae Ecclesiae, nisi Fratres Minores: nec in aliquorum, nisi in ipsorum Breviariis & libris continentur, ex eo quia B. Franciscus in Regula praecipit, ut clerici faciant divinum officium secundum dictum Ordinem, ubi Breviaria habere possunt. Huius autem rei Romae contrariam didici veritatem. Nam olim quando Romani Pontifices apud Lateranum residebant, in eorum Capella servabatur divinum Officium non ita completum, sicut in aliis Urbis Ecclesiis collegiatis. Imo Clerici Capellares, sive de mandato Papae, sive ex se officium Romanum semper observabant, & sepe alterabant, prout Domino Papae & Cardinalibus congruebat observandum. Et huius officii Ordinarium vidi Romae a tempore Innocentii III. recollectum, & istud officium brevium sicuti sunt Fratres Minores. Inde est quod Breviaria eorum, & libros officii intulerunt secundum consuetudinem Romanae Curiae: non autem curaverunt mores aliarum ecclesiarum urbis Romae recipere & observare. Aliae autem nationes Orbis Romani libros & officia sua habent e directo ab ipsis Ecclesiis Romanis, & non a Capella Papae, sicut ex libris & tractatibus Amalarii, Valsridi, Micrologi, Gemmae, & ceterorum de Officio divino scribentium colligitur evidenter. Et multis interpositis, quibus ostendit officium Fratrum Minorum nullo modo posse dici Romanum, quod ab ipsis immutatum & confusum fuit, subdit: *Sciendum tamen, quod Nicolaus Papa III. natione Romanus de gente Ursinorū, qui coepit anno Domini M. CC. LXXVII. & palatium apud S. Petrum construxit, fecit in Ecclesia Urbis amoveri Antiphonarios, Gradualia, Missalia, & alios libros officii antiquos quinquaginta, & mandavit ut de cetero Ecclesiae Urbis uterentur libris & Breviariis Fratrum Minorum, unde hodie in Roma omnes libri sunt novi & Franciscani.* Haec Radulfus, qui omnia quae specta-*

ad Romanos ritus diligentissime investigavit eorumque vindex acerrimus fuit.

CAPUT VIII.

De Liturgiis Apostolorum. Exploditur à Lindano edita sub nomine Petri. Dubia fidei eas esse, quae Matthaeo & Marco tribuuntur. Astringitur Liturgia Iacobi. Cuius aevi censeantur Constitutiones Apostolicae, & in eis descripta Clementis Missa. De Liturgia à Dionysio tradita. Anceps de eo iudicium.

I. Ecclesias ab Apostolis institutas formam ab iisdem accepisse, nemo opinor inficias ierit, cui nota sit sacrificii cum religione inseparabilis & intrinseca connexio. An vero Liturgiae, quae nomine quorundam Apostolorum inscriptae circumferuntur, legitimae sint, disquirendum nunc est. Et primo quidem occurrit illa, quam Petri Apostolorum Principis inscriptione insignitam circa finem superioris saeculi graecae, & latinae edidit ex Codice M. SS. Cardinalis Sireti, & notis illustravit vir doctus Gui Ielmus Lindanus, addiditque pro ea Apologeticon multa eruditione referunt. Sed qui ipsum accuratè perlegerit, mecum fatebitur, nihil aliud ex eo concludi, nisi quod Petrus seu voce seu scripto, Ecclesiae primum Antiochena, deinde Romanae Liturgiam aliquam tradiderit. Quod vero ista, quam Siretum in Apulia reperisse ait, ea ipsa sit, nec ille probat, nec ullus crederet, qui noverit verum à falso, & proprium ab alieno discernere. Si enim haec Missa verè est Principis Apostolorum, quomodo Romana Ecclesia, quae ejus ipsana & epistolas inter tot persecutionum procellas usque in praesentem diem sollicitè conservavit, hanc egregiam sacrificandi formulam neglexit? Cur nullum ejus vestigium extitit per mille quingentos & amplius annos apud Orthodoxos scriptores? Ubi tanto tempore delituit, & unde emerfit? Nempe in Apulia, quae olim magna Graecia, reperta est, pulcherrima calographia descripta, ut Lindanus ait capite 9. Apologiae, ut impressam non pauci spectatores judicant. At ex hoc liquet, istud exemplar recentiori manu scriptum fuisse, & fortassis idem qui scripsit, composuit, cum nulla praesertim fiat mentio antiqui codicis ex quo

descriptum sit. Detegit quoque imposturam Canon Romanus, prout hodie in usu est, eidem insertus, quem à quodam Scholastico compositum, ut ait Gregorius Magnus *lib. 7. ep. 64.* & ab aliquot Pontificibus auctum suo loco demonstrabimus. Sunt in ea quaedam orationes ex libro Sacramentorum Gregorii, estque confarcinata ex Missa latina, & ex Liturgiis Jacobi, Basilii & Chrysostomi. Quibus ritè perpenfis, ea mihi suspicio in mentem venit, præterito sæculo scriptam uisse ab aliquo Sacerdote Italo-græco, vel exercitii gratia, vel ut Græcam Liturgiam, de cuius nimia prolixitate sæpè Romæ conquesti sunt, ad hanc brevioris formam redigeret. Nomen autem Petri ei præfixit, vel quia Canon Romanæ Ecclesiæ, cujus Petrus fundator fuit, præcipua eius pars est: vel ut ei auctoritatem tanti nominis interpositione conciliaret. Narrat Lindanus brevissimam Petri Liturgiam apud Franciscum Turrianum extitisse, sed ea nusquam corruit.

II. Extant etiam Matthæi & Marci Evangelistarum nominibus Liturgiæ, quas cum plerisque inter dubiæ fidei scripta recenseo. Illa Æthiopum, hæc Alexandrinorum dicitur esse: Matthæum enim fidem in Æthiopia prædicasse asserit Romanum Martyrologium; Marcus verò Alexandrinæ Ecclesiæ primus Antistes fuit. Et illa quidem unde primum prodierit, nescio: hæc Sirlæti manu obstetricante educta est in lucem ex vetusto Codice Monasterii Rosfanensis in Calabria Ordinis Sancti Basilii, ex quo idem Sirlæti eam describi curavit, misitque Parisios Joanni à S. Andrea ejus Ecclesiæ Canonico, atque ibidem græcè & latinè edita fuit. De illa altissimum ubique silentium est: hanc commemorat & veluti Pseudepigrapham rejicit sæculi XII. Scriptor Theodorus Balsamon *Resp. 1. ad Marcum Patriarcham, & ad Can. 32. Concilii Trullani.* Nicolaus Methonensis in *libello ad eos qui hesitant* ait, Marcum Liturgiam Ecclesiæ Alexandrinæ tradidisse, quod & alii asserunt, & nos ultrò fatemur: an vero ista, quæ ad nos pervenit, ipsa sit, quam Marcus scripsit, res in ambiguo est, deficientibus per multa sæcula veterum Patrum attestacionibus.

III. His ergò rejectis, vel in quæstione relicta, de Liturgia Jacobi fratris Domini Hierosolymorum Episcopi omnium celeberrima paulò fusiùs differendum est. Scripsit de illa eruditissimam epistolam ad Bartoldum Nihusium Leo Allatius in ejus *Symniæ* editam p. 176.

qua eam ab hæreticorum oppositionibus vindicet, & prolatis Antiquorum testimonis genitum Jacobi factum esse demonstrat. Magni autem ponderis ad ejus veritatem stabilendam in primis est perpetua Ecclesiæ Græcæ traditio, quæ illam semper ut legitimam agnovit. Consentunt Græcis Syri, qui teste Abrah. Eschellenfi in notis ad Hebediesu de Scriptoribus Chaldaicis p. 135. asserunt S. Jacobum primum omnium Liturgiam scripsisse, & ad ejus normam cæteras institutas fuisse: idque confirmat Abraham Joannis Maronis, qui intra sextum & septimum vivebat sæculum, aliorumque antiquorum testimonio, qui in ejus Liturgiæ Commentariis affirmant hanc traditionem ad ipsos per manus deductam à tempore Apostolorum. Accedunt traditioni ejusdem exemplaria in vetustissimis Codicibus exarata, & ex ea veterum Patrum excerptæ apud Allatium auctoritates ad Catholicam fidei dogmata comprobanda. Synodus Trullana c. 32. ejus testimonio utitur, ut refellat eorum, qui solam aquam in Sacrificio offerebant. Manuel Malaxus in *Nomocanone* c. 220. eam in usu fuisse ait usque ad tempora Basilii Magni: ejusque meminit Proclus in *Tract. de traditione Divinæ Liturgiæ*, & Cyrillus Hierosolymitanus multa ex ea transfudit in quintam Catechesim mystagogicam. Varias adhibent machinas ad eam abolendam Sectarii, sed omnem ipsorum conatum irritum esse facile ostendam. Ajunt reperiri in ea vocem *Homousion* ante Concilium Nicænum ignotam: vocem quoque *Theotocos* in Concilio Ephesino repertam. Atqui id temerè & falso ab illis dicitur. Nam Athanasius in *libro de Decretis Concilii Nicæni* auctores profert, qui nomine *Homousii* ante ipsum Concilium usi sunt. Theodoretus item *l. 1. hist. Eccl. c. 13.* eam vocem non esse novam ait, neque à Patribus Nicææ congregatis inventam, sed à majoribus receptam. Et ut alios fileam, ipsemet Eusebius Casariensis Arianae factionis propugnator hoc idem asserit apud Theodoretum ibidem, & apud Socratem *l. 1. c. 5.* Simili modo ante Conc. Ephesinum B. Virginè *Theotocos* id est, Dei Genitricem nuncupatam Evagrii testimonio evincitur, qui *l. 1. hist. c. 2.* Nestorium reprehendit, quod hanc vocem à multis spectatisq; Patribus usurpatam rejecerit: cui consentit Theodoretus *l. 4. hæret. fabul. c. 12.* dicens, antiquissimos fidei Orthodoxæ Prædicatores juxta traditionem Apostolicam Matrem Domini *Deiparam* nominasse & credidisse. Ajunt insuper *Trisagion* & *Doxologion* recentioris ævi esse, atque inde concludunt

¶ sunt perperam tribui Jacobo hanc Liturgiam, in qua ista reperiuntur, sed nugae agunt, nam *Hymnus ter Sanctus* Isaïæ cap. 6. legitur; & *Glorificatio Sanctissimæ Trinitatis* ab Apostolis emanavit, qui, cum credentes baptizarent in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, eos docuerunt, Patri & Filio & Spiritui Sancto solemnem *Doxologiam* decantare. Ajunt denique alia quædam in ea esse, quæ recentiorum sunt. Hoc probandum ipsis erat; ajunt enim illi, nos negamus. Sed ultro concedamus, nonnulla addita à recentioribus, ut in similibus fieri solet, an idcirco abjicienda omnia velut spuria, illa etiam, quæ genuina sunt? An ideo Pentateuchum Moysi tribuendum non erit, quia in fine Deuteronomii ipsius mors & sepultura ab alio scriptore addita est? Non est hominis sani sic argumentari. Nihil igitur officium Jacobi Liturgiæ Novatorum objectiones. Eam ipsi temerè explodunt, nos veterum testimonio nixi amplectimur & approbamus.

IV. Duodecim Apostolorum nomine duas extare Liturgias apud Orientales scribit Abraham Ecchellensis in notis præcitatis. Liturgiæ quoque S. Barnabæ meminit Alexander Monachus in ejus vita apud Metaphrastem. Hæc autem periisse creditur, illas non vidi. Recenseri item potest inter Apostolicas sancti Clementis Romani Liturgia in Libro Constitutionum descripta & ab Apostolis accepta, ut ille ait, à qua paucis me expediam. Testimonium de illa perhibet Proclus initio tract. *de traditione Missæ*, asserens B. Clementem Apostolis dictantibus eam edidisse: cujus sententiæ adherent Baronius anno 102. num. 23. Bellarminus lib. *de Script. Ecclesiasticis*, & alii, qui eam legitimam esse putant, sed auctam à successoribus. Sicut enim formulam Symboli ab Apostolis traditam Patres deinde auxerunt, ut fidei mysteria clariùs exprimerent; ita Liturgiæ ab illis prout ferebant tempora contextæ, ab aliis postea amplificatæ fuerunt. Alii tamen non infimi subfellii scriptores, qui negant Clementem Apostolicarum Constitutionum auctorem esse, ab eo consequenter Missam abjudicant, quæ pars illarum notabilis est. Photius Cod. 112. tria capita ipsis Constitutionibus opponi ait, sed quæ facile dilui possint. Epiphanius hæresi 70. num. 10. citat librum Constitutionum Apostolicarum, tum ait, *Qui Liber tamen si dubie apud nonnullos fidei sit, non est tamen improbandus; Nam in eo quæ ad Ecclesiæ disciplinam attinent omnia comprehenduntur; neque*

quidquam aut in fide ac Catholica professione depravatam, aut Ecclesiæ administrationi ac decretis contrarium continent. Sed has Constitutiones, quas Epiphanius citat, diversas videri ab his quæ octo libris comprehensæ circumferuntur, observat Petavius in suis Animadversionibus: quædam enim illarum sententiæ ab Epiphanio citatæ in vulgatis non extant. At hæc Petavii conjectura est, quæ non obstante haud improbable existimo, easdem esse, sed interpolatas & aliquibus in locis vel librariorum incuria, vel hæreticorum fraude depravatas. Quidam putant, ad eas alludere Dionysium Alexandrinum in epistola, quam refert Eusebius lib. 7. cap. 7. in qua nihil prorsus deprehendo, quod ad Clementem referri possit. Quicquid autem sit de Auctore harum Constitutionum, certum apud omnes & exploratum nunc est, quod si ab Apostolis immediate dictatæ non fuerunt, Concilio tamen Nicæno antiquiores sunt, & in his continetur disciplina Ecclesiastica, quæ Orientalis Ecclesiæ sub Ethnicis Imperatoribus ante Magnum Constantinum regebatur, ut vir eruditissimus Joannes Morinus docet *Parte 2. de sacris Ordinat. pag. 20.* Cui adspicatur Joannes Fronto in prænotatis ad Kalendarium Romanum §. 5. Petrus item de *Marca lib. 3. Concoratiæ cap. 2.* ejus libri Auctorem saltem sæculo tertio floruisse ait, idque omnibus hodie persuasum esse. Est igitur Missa Clementis antiquissima, ejusque testimonio sæpius utar, si non præcisè ut ab Apostolis editæ, & à successoribus auctæ, quod valde probabile est; saltem ut à Patribus secundi vel tertii sæculi usurpata.

V. Illam denique Apostolicam Liturgiam plerique existimant, quam Dionysius magnifico stylo describit c. 3. *Eccles. Hierarchie.* Si enim iste Areopagita fuit, Athenarum Episcopus, & S. Pauli discipulus; Sacrificii ritum & ceremonias ipsum ab eo accepisse, à quo fide imbutus fuerat, rationi consentaneum videtur. At insurgunt multi ex adverso, & multa obijciunt, quibus probare conantur, non esse Dionysii Areopagite opera, quæ illi tribuuntur, sed alterius recentioris. Ajunt ipsum nunquam se Areopagitam aut Episcopum nominare, cum tamen non defuerint illi occasiones hos sibi titulos tribuendi. Cap. 7. *Eccl. Hier. Millenariorum hæresim confutat*, quæ circa annum Christi 120. exorta est. Cap. 6. ejusdem libri Monachorum solemnem consecrationem refert, asserens eos multo antiquiores fuisse, quam ipse fuerit. *Hinc*

Sancti, inquit, *Præceptores nostri divinis eos appellationibus sunt profecti*. De his tamen apud scriptores primi & secundi sæculi nulla distincta mentio reperitur, sed de solis Deo dicatis Virginibus: neque si fuerunt tunc Monachi, credibile videtur, illius sæculi persecutionibus & aliis circumstantiis attentis, eos tot ceremoniis fuisse ab Episcopis Deo dicatos. cap. 7. cœl. Hierarch. & cap. 1. de Div. nominibus Deum *Tres hypostasos* vocat, suntque illi tres personæ *Tres hypostasos*, eaque voce utitur tanquam suo tempore usitata; cum tamen confet, hoc nomine Græcos primùm usos post concilium Alexand. a. 362. celebratum, repugnantibus Latinis, ut ex Hieronymo constat, qui epist. 57. cap. ultimo Eccles. Hierarch. de infantium baptismo, ejusque circumstantiis agens, quas Ethnici irridebant, se id scribere ait, quod divini Pontifices ab antiqua traditione edocti usque ad ipsum produxerunt. Qui sunt autem hi Pontifices, quæ antiqua traditio, si hic fuit Areopagita Pauli discipulus? Plura de his Morinus *lib. de hier. ordinat. Pref. in ritus Ordinationum traditos à Dionysio*. Omitto magis vulgatas objectiones, ut, quod de illo si fuerint antiqui Patres, Eusebius præsertim & Hieronymus: quod à sæculo Apostolorum stylus abhorreat, grandiloquus, inusitatus, ac in rebus etiam facilibus dithyrambos supergrediens, quod ea scripta hominis videantur, qui in otio & pace senuerit: quod nullum in illis vestigium appareat persecutionum & calamitatum, quibus primi sæculi ecclesia vexabatur: quod sacrorum rituum pompa & apparatus, templorumque majestas, & magnificentia, sicut ab eo describuntur, nascenti Ecclesiæ & Sacerdotibus, sæventium tyrannorum metu, secreto celebrantibus non conveniant: & alia ejusdem generis, quæ apud alios legi possunt. His verò oppositionibus, qui hæc opera Areopagitæ vindicant, acerrimis & prolixis dissertationibus respondent, sed quàm plene, & quàm solide, viderint doctiores: neque enim tanti me facio, ut quæstionem inter viros doctos diu agitatam, & perplexis hinc inde difficultatibus intricatam dirimere, vel componere auserim. Mota hæc lis erat ante annos octingentos vivente Photio, qui cod. 1. suæ Bibliothecæ Theodori Presbyteri librum de hac controversia à se lectum refert, sed non exprimit tempus quo ille scripsit. Per me igitur cuique licebit, cui maluerit parti adhærere, nam qui Apostolico sæculo vixisse contendunt, proposito nostro magis favent; qui posterioris ævi fuisse volunt,

fateri tamen debent circa finem quarti sæculi vixisse, ante annos scilicet mille trecentos, quod ad conciliandam Dionysii scriptis venerationem & auctoritatem satis est. Unus fortassis fuit ex professoribus Platonicæ Philosophiæ, qui in schola Alexandrina, circa finem quarti sæculi vel initio quinti, sapientiæ laude floruerunt, Christi verò fidem amplexus, doctrinam qua priùs imbutus fuerat retinuit: nulla enim ejus pagina legi potest, in qua non appareant phrasæ, axiomata, & idiotismi Platoniorum. Jacobus Billius *Sacrarum observationum lib. 1. cap. 23.* ostendit, apud Gregorium Nazianzenum quædam reperiri mutuata à Dionysio, sed vereor ne ex præjudicata opinione id, quod sibi probandum erat, tanquàm certum posuerit, Dionysium scilicet, ut potè Pauli discipulum, Nazianzenum præcessisse; dicent enim qui contrariæ sunt sententiæ, Dionysium potius ea à Gregorio accepisse. Sermo quoque extat inter opera Joan. Chrysoptomi de Pseudoprophetais & falsis Doctoribus editus à Gerardo Vossio, in quo hæc verba leguntur, *Ubi Dionysius Areopagita volueris Cali?* Sed plerique viri docti hunc sermonem Pseudepigraphum putant. His ergo omnis tanquàm incertis, id breviter referam, quod indubitatum & ab omnibus concessum est; primam scilicet mentionem Dionysii Areopagitæ ejusque operum, quæ ad nostram notitiam pervenerit, factam fuisse in collatione habita Constantinopoli in Palatio Justiniani Imperatoris a. 532. inter catholicos & Severianos, sive Acephalos, in collatione secundæ diei: siquidem in eo congressu ab hæreticis citata, & ab Orthodoxis tanquàm spuria repudiata fuerunt. Sed cum postea matura consideratione agnovissent eorum librorum in fide soliditatem, & admirabilem doctrinam, eos amplexi sunt, & tributum Areopagitæ nomen auctori permansit. Primi inter Græcos, qui Dionysium Areopagitam cum laude citârunt, fuere Leontius *lib. de Sectis Act. 3. & lib. 2. contra Nestorium & Eutichetem*: & Anastasius Sinaita *lib. 7. Anagogic. contempl. in Hexæmeron*, qui ambo Justiniano imperante vivebant. Inter Latinos primus fuit Gregor. Magnus hom. 34. quæm plures deinde sequuti sunt. Lis autem de Auctore tunc nulla erat, postea à Criticis septimi vel octavi sæculi excitata fuit, quorum argumentis respondit Theodorus relatus à Photio cod. 1. Atq; utinam aut ille extaret, aut epitomen responsonum ejus Photius excerpisset, forsitan enim solidas Dionysii vindicias haberemus.